

СЕКРЕТАРИЈАТУ ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА
БЕОГРАД

Предмет: Извештај Комисије за одобрење теме докторске дисертације
мр Јелене Михајловић

Научно-наставно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду изабрало нас је у Комисију за одобрење теме докторске дисертације коју је мр ЈЕЛЕНА МИХАЈЛОВИЋ, професор руског језика из Београда, пријавила под насловом *Методолошки основи концепције уџбеника руског језика струке (високошколског туризмoлошког профила)*. Пошто је прегледала поднету документацију, Комисија упућује Већу следећи

РЕФЕРАТ

1. О кандидату који тему предлаже. — Јелена Михајловић је рођена у Београду 19. јула 1952. године. Како јој је отац радио у дипломатији, део основношколског образовања стекла је у руској дипломатској школи у Будимпешти. По повратку у Југославију основну школу, а потом и гимназију завршила је у Београду. Групу за руски језик и књижевност завршила је 1978. године на Филолошком факултету Универзитета у Београду (са просечном оценом у току студија 9) и добила стручни назив професор руског језика и књижевности. Постдипломске студије, смер за науку о језику, уписала је на Филолошком факултету у Београду. После положених испита (са просеком 10), магистарски рад на тему *Именска рекција у руском и српском језику* одбранила је 12. јуна 1998. године.

Године 1978. Јелена Михајловић се запослила у спољнотрговинској фирми Генералекспорт као преводилац за руски језик, са врло широким доменом стручног превођења. Неколико месеци по запослењу добила је службени премештај у Москву, где је у Генексовом представништву провела, радећи на преводилачким пословима, скоро годину дана. По повратку у Југославију 1979. настављам рад у Генералекспорту као преводилац. У међувремену се удала и родила троје деце, не прекидајући радни однос. Због службеног премештаја свог супруга, који је радио у истом предузећу, провела је неколико година у Немачкој (од 1987. до 1992. године), не прекидајући радни однос. По повратку из Немачке и даље је запослена у Генералекспорту, али због смањеног обима пословања (нарочито спољнотрговинског) принуђена је да оде на (плаћено) одсуство. На Вишу туристичку школу у Београду Јелена Михајловић је примљена 1. септембра 1999. године у звању предавача за руски језик. На овој, сада већ Високој туристичкој школи урадила је програме за руски језик за све три године, и то у два нивоа (Б и А ниво). Сви страни језици, па и руски језик изучавају

се на три године и у два нивоа. Руски језик Б нивоа представља почетни ниво учења, који у континуираном трогодишњем процесу учења добија на интензификацији. Руски језик А нивоа подразумева продужни ниво учења полазника који су га раније учили кроз основну и/или средњу школу. Руски језик А нивоа се такође изучава у континуитету на све три године (шест семестара). Самим тим израда програма је била врло комплексна, и као резултат урађено је шест различитих програма по годинама и нивоима: Руски језик А1, А2, А3; Руски језик Б1, Б2, Б3. Сходно оваквој програмско-методичкој оријентацији, израдила је и два уџбеника за руски језик, један за почетни ниво учења (интензивни курс), други за завршни ниво учења.

Мр Јелена Михајловић је учествовала с рефератом на међународном симпозијуму „Изучавање словенских језика, књижевности и култура у инословенској средини” (Београд, 1–5 јун 1998). Била је рецензент уџбеника *Руски језик (стручни текстови за III разред угоститељско-туристичке школе)* Гордане Наумовић (Београд: Завод за уџбенике, 2007). Поред приказа монографије *Синтагме са генитивом без предлога у синтаксичким варијантним редовима у руском језику* Александра Терзића, који је објавила у београдској Славистици за 1998. годину (књ. II, с. 265–267), Ј. Михајловић је у истом часопису објавила још четири чланка и један у међународном научном зборнику: **1. Рекција у двојезичним речницима руског и српског језика.** – Славистика, Београд, 1998, књ. II, с. 162–168; **2. Међуодноси глаголске и именске рекције у руском и српском језику.** – *Изучавање словенских језика, књижевности и култура у инословенској средини*; Београд, 1998, с. 229–232; **3. О синонимским могућностима именске рекције у српском и руском језику.** – Славистика, Београд, 1999, књ. III, с. 181–185; **4. Теоријски оквири актуелизације наставе руског језика на вишим школама и факултетима туристичког смера.** – Славистика, Београд, 2003, књ. VII, с. 308–313; **5. Језик и туризам у контексту друштвених прилика.** – Славистика, Београд, 2007, књ. XI, с. 238–243, као и поменута два уџбеника руског језика струке: **6. Руски језик за факултете и високе школе економско-туристичко-угоститељског смера:** Почетни ниво учења – интензивни курс, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2007; **7. Руски језик за факултете и високе школе економско-туристичко-угоститељског смера:** Завршни ниво учења, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2009.

Као што се из наведене биографије и библиографије види, Ј. Михајловић је научна и стручна интересовања усмерила, с једне стране, на проблематику именске и глаголске рекције с лингвистичког и методичког аспекта, с друге стране, на руски језик струке у српској језичкој средини, првенствено туристичко-угоститељског смера. Другим речима, кандидаткиња испуњава све услове да пријави тему докторске дисертације из области српско-руских језичких односа уопште и методике наставе руског језика струке посебно.

2. О теми коју кандидат предлаже. — Иако је и била предмет интересовања русиста, пре свега методичара, тема предложене докторске дисертације (под преформулисаним насловом *Методолошке основе концепције уџбеника руског језика струке /високошколског туризмoлошког профила/*) није обрађивана као тема и није обрађена као целина. А да заслужују да буду монографски описани, што се види из предмета [види т. 2.1], задатака [види т. 2.2] и корпуса истраживања [види т. 2.4], више је него очигледно.

2.1. Из самог наслова јасно произлази и *предмет* ове дисертације: треба само прецизирати да је реч о уџбенику руског језика у српској језичко-културној средини.

Кандидаткиња у свом образложењу наводи да се на Високој школи за туризам у Београду сви страни језици, па и руски, изучавају на три године и у два нивоа. Руски језик Б нивоа представља почетни ниво учења, који у континуираном трогодишњем семестралном процесу учења добија на интензификацији. Руски језик А нивоа подразумева продужни ниво учења полазника који су га раније учили кроз основну и/или средњу школу. Руски језик А нивоа се такође изучава у континуитету на све три године (шест семестара). Самим тим израда програма је врло комплексна и у резултату имамо шест различитих програма по

годинама и нивоима: Руски језик А1, А2, А3; Руски језик Б1, Б2,Б3, где слова означавају нивое а цифре годину учења.

Затим пише: „Наставни процес, или друкчије речено, предавања и вежбе су засновани на одређеном наставном плану и програму. Наставни план и програм страног/руског језика генерално можемо посматрати као систем макросегментовања наставног материјала (шири аспект тематских и методских јединица) у правцу одговора на задовољење потреба актуелне друштвене стварности. Тако уџбеник страног/руског језика, посматран као систем микросегментовања наставне грађе (ужа спецификација тематских и методских јединица) у читавом овом тродимензијалном односу (друштвене потребе, наставни план и програм, уџбеник), има комплементарну улогу. Из свих ових практичних делатности око израде уџбеника и практикума, као и из самог наставног процеса нужно проистиче специфична теорија/објашњење: који циљеви и методске концепције су подлога у конципирању уџбеника; како је сам процес и резултати наставног процеса руског језика на Високој школи за туризам примењен у концепту уџбеника; који принципи и садржај наставе налазе своје место у концепту уџбеника; како треба спровести избор и организацију наставног материјала примењено на уџбеник; који су методи из наставе примењиви на концепт уџбеника; како аспектне говорне навике (њихово формирање и законитости) налазе одраз у састављању уџбеника; како у самој интердисциплинарности лингвистике/комуникативна функција језика и туризма/услугна делатност разраста њихова тачка укрштања у различите варијације употребе руског језика у примени на уџбеник; како свему томе наћи темеље у основи научног стила, као функционално-језичкој варијантности савременог руског језика“.

2.2. Као што је кандидаткиња у образложењу теме навела, основни *циљ* рада је да пружи комплексну и системску разраду методолошких основа когнитивно-комуникативног високошколског уџбеника руског језика туризмoлошке струке у српској говорној и социокултурној средини путем описа и анализе базичног методолошког аспекта наставног процеса руског језика на високошколској установи за туризам. А то значи да рад треба да допринесе одређивању методолошких основае концепције уџбеника руског језика струке (високошколског туризмoлошког профила) и идентификовању основних проблема који се решавају њиховом разрадом, да утврди зависност садржаја и структуре уџбеника од његовог адресата и практичне намене, као и да представи анализу савременог стања система наставе руског језика на високошколским установама за туризам, тј. његових метода, принципа, развијања комуникативних умења и говорних навика, којима се руководе аутори и рецензенти приликом конципирања уџбеника, те да предложи оптималан начин решавања проблема конципирања савременог когнитивно-комуникативног уџбеника руског језика струке (високошколског туризмoлошког профила) у српској говорној и социокултурној средини. То би био општи, методички аспект истраживања.

Посебни, лингвистички *задачи* рада могли би се формулисати у оквиру три плана истраживања.

Први задатак био би да се опише однос опште лексике из основног лексичког фонда савременог руског језика и лексике везане за разматрану струку у актуелним и ранијим (постојећим) те у програмираним (будућим) уџбеницима и начини семантизације те лексике на руско-српском конфронтативном плану.

Други задатак јесте да се опише однос лингвокултуролошких јединица (јединицака с доминантном културном компонентом) у уџбеницима опште садржине и у уџбеницима високошколског туризмoлошког профила.

Трећи задатак би се тикао описа граматичких јединица које се активно користе у свим функционалним стиливима, укључујући разговорни, према оним јединицама које се чешће или искључиво користе у књишним жанровима на примеру стручних (и научних) текстова у области туризмoлогије, а подразумевао би анализу постојећих уџбеника и концепцију оптималног уџбеника струке.

2.3. У раду ће се примењивати, у складу с одговарајућим посебним аспектима анализе, различити општи лингвистички *методи*: метод синхроног описа, метод интерпретационе анализе, метод концептуалне анализе и метод структурно-семантичког моделирања лексичких, фразеолошких и граматичких јединица. Њима треба додати методичке, тачније: дидактолингвистичке методе. О њима кандидаткиња у образложењу теме, између осталог, пише: „У самом називу нашег рада је садржан термин *методолошки основи*. Тако и карактер испитивања условљава примену комплексног истраживачког поступка који би требало да обезбеди савремен методолошки приступ концепту уџбеника струке (високошколског туризмолошког профила). У том смислу се пред нама појављује задатак да у нашем истраживачком експерименту све методолошке реалије, које из нашег угла сматрамо релевантним представимо у системском распореду истраживања. Ослањајући се на традиционалну руско-српску лингвистичко-методичку литературу, коју за сада делимично наводимо у библиографији и корпусу/изворима, покушаћемо да објаснимо тај систем са позиција савременог нивоа научно-методолошких постигнућа и знања. Методолошки оквир истраживања можемо разложити на: 1. *теоријске методе истраживања*: а) методе теоријске анализе традиционалне и савремене методолошке литературе везано за саму тему нашег рада; б) применљива (конструктивна) метода, првенствено у изналагању општих начела на основу резултата добијених примарном анализом; в) каузална метода, при откривању узрочно-последичне условљености и међусобне повезаности елемената традиционалне и савремене методолошке науке; 2. *квалитативне методе истраживања*: а) структурно-функционална анализа наставног процеса на Високој школи за туризам; б) применљива (конструктивна) метода по схеми анализе саодноса наставни процес/час - уџбеник/лекција; в) метода фактичке анализе садржаја са пратећим статистичким подацима; г) метода вредносне анализе садржаја наставног процеса, те у корелацији са садржајем и структуром уџбеника сагледавање њихове заједничке адекватности нормативима који се наводе у литератури. 3. *квантитативне методе истраживања*: квантитативна анализа појединих говорних умења по моделу »Госстандарта, 1999« и »Образовательной программе, 2001«.

2.4. *Грађу* при изради докторске дисертације чине, у првом реду, уџбеници руског језика за високошколске установе туризмолошког профила (који ће бити у центру пажње), у другом реду, уџбеници туристичко-угоститељских смерова средњих школа (који ће бити коришћени за поредбену анализу стручних садржаја на средњошколском и високошколском нивоу), у трећем реду, уџбеници, (школске) граматике и (основни) речници руског језика који се користе у основној школи, у заједничким основама средњег образовања и у припремним курсевима високошколских установа (који ће бити коришћени за поређење општих и посебних лексичких, лингвокултуролошких и граматичких садржаја). Корпус за истраживање наведен је као Прилог 1, а списак прелиминарне литературе као Прилог 2 (он ће, свакако, бити проширен током израде дисертације).

2.4. У раду кандидаткиња полази од три *хипотезе*: жели да докаже 1) могућност научно-методолошког заснивања модела когнитивно-комуникативног уџбеника руског језика струке (високошколског туризмолошког профила) у српској говорној и социокултурној средини, 2) неопходност интердисциплинарног приступа лингвистике и туризмологије са освртом на комуникативну функцију језика и 3) неопходност извесних модификација појединих аспеката у методолошком концепту (структури и садржају) уџбеника према различитим нивоима изучавања руског језика (**А** ниво и **Б** ниво).

2.5. *Очекиваних резултата* што се тиче, кандидаткиња у образложењу теме истиче и следеће: „Као и свако научно истраживање, и ово би требало да буде део јединства теоријског и емпиријског аспекта. Што се теоријског дела тиче, можда би у оквирима очекиваних резултата било најсврхисходније довести у везу постављене хипотезе са самим предметом и циљевима, тј. тематиком и проблематиком истраживања, те оставити простор да се

посредством теоријског истраживања покаже степен реализације њиховог подударања. Пред нама је задатак да докажемо могућност научно-методолошког заснивања концепта когнитивно-комуникативног уџбеника руског језика струке (високошколског туризмолошког профила) у српској говорној и социокултурној средини. Зато ћемо у нашем раду размотрити не све, већ најважније из нашег угла посматрања особености наставног процеса руског језика на Високој школи за туризам. Како бисмо поставили те карактеристике наставног процеса у системски распоред, пред нама се нужно појављује наредни задатак интердисциплинарног приступа лингвистици и туризмологији. У оквиру таквог интердисциплинарног проучавања међусобно условљаваних чињеница и свођења на заједнички именитељ, покушаћемо да докажемо круцијалну улогу комуникативне функције језика у оквиру услуге у туризму. Зато ће теоријски део истраживања бити базиран на већем корпусу лингвистичког материјала и у мањем обухвату на материјалу туризмолошког профила. Емпиријски део истраживања се базира на самом наставном процесу на Високој туристичкој школи у периоду 1999–2011. У тој узајамности теоријско и емпиријско јединство добија рационалну, оптималну и ефикасну потврду“.

2.6. *План рада*, како се истиче у образложењу, подразумева својеврсни редослед у приступу целокупне обраде теме истраживања. То заправо представља одређени распоред неопходних активности. Активности подразумевају искуствени аспект (практични део) и теоријски аспект. Емпиријски аспект произилази из саме праксе наставног процеса (извори грађе на којима се експеримент врши, наставни план и програм и други нормативни образовни стандарди и документа), док теоријски аспект објашњења практичне активности подразумева избор и систематизацију у већем делу лингвистичког и у мањем делу туризмолошког библиографског материјала у чијим оквирима се експеримент врши. На тај начин план рада подразумева својеврсну структуру коју у глобалу чине четири поглавља и закључна разматрања: 0. уводне напомене; 1. могућност интердисциплинарног истраживања у области лингвистике и туризмологије; 2. савремено стање система наставе руског језика на високој школи за туризам: циљеви и методска концепција као подлога у конципирању уџбеника; 3. лингвистички основи и научни стил као функционално-језичка варијантност савременог руског језика у примени на концепт уџбеника струке; 4. закључак.

3. *О ментору којег кандидат предлаже*. — Кандидат је предложио ментора (проф. др Радмило Маројевић). Предложени ментор је аутор једног уџбеника струке (1), средњошколске граматике (6), конфронтативне граматике (4, 5), основног (школског) речника (3) и студије о уџбеницима са аспекта лингвокултурологије (2), између осталог:

1. *Ruski jezik za politikologe: Zbirka tekstova sa leksičkim komentarom* / Radmilo Marojević. Beograd: Naučna knjiga, 1976, c. 1–136 (Univerzitetski udžbenici).
2. *Udžbenici ruskog jezika za srednje usmereno obrazovanje sa kulturološkog i lingvokulturološkog aspekta* / Radmilo Marojević. – Jezik i kultura u nastavi stranih jezika. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1982, c. 108–124.
3. *Русско-сербскохорватский учебный словарь = Основни руско-српскохрватски речник* / Р. Мароевич, М. Мароевич, В. О. Можеева. [Редактор сербскохорватской части Р. Мароевич]. Москва: Русский язык – Белград: Просвета, 1985, c. 1–295.
4. *Русская грамматика: Сопоставительная грамматика русского и сербского языков с историческими комментариями*. В двух томах. Том I. Типология. Фонология. Морфология имени / Радмило Мароевич. Москва – Белград: Филологический факультет Белградского университета, 2001, c. 1–185 (Монографии, кн. 90).
5. *Русская грамматика: Сопоставительная грамматика русского и сербского языков с историческими комментариями*. В двух томах. Том II. Морфология глагола. Синтаксис. Теория перевода / Радмило Мароевич. Москва – Белград: Филологический факультет Белградского университета, 2001, c. 1–205 (Монографии, кн. 91).
6. *Gramatika ruskog jezika* / Radmilo Marojević. Osmo izdanje. Beograd, Zavod za udžbenike, 2009, c. 1–342 + [2]

На основу свега наведеног Комисија предлаже Већу да кандидату ЈЕЛЕНИ МИХАИЛОВИЋ одобри тему докторске дисертације под насловом *Методолошке основе концепције уџбеника руског језика струке (високошколског туризмолошког профила)* и да за научног руководиоца именује дра Радмила Маројевића, редовног професора.

С поштовањем,

К О М И С И Ј А :

Др Радмило Маројевић, редовни професор

Др Смиљка Стојановић, доцент.

Др Ана Пејановић, доцент Филозофског
факултета у Никшићу

Прилог 1

ОСНОВНИ КОРПУС (ИЗВОРИ ИСТРАЖИВАЊА)

I УЏБЕНИЧКА ЛИТЕРАТУРА

а)

1. Межински М., Терзић А., Руски језик за I разред средње школе, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1998.
2. Пипер П., Петковић М., Раичевић В., Руски језик за I разред гимназије и угоститељско – туристичке школе (други страни језик, прва година учења), Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2000.
3. Пипер П., Раичевић В., Руски језик за II разред гимназије и угоститељско – туристичке школе (други страни језик, друга година учења), Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2003.
4. Алексић Б., Богдановић М., Станковић Б., Руски језик за III разред економске и угоститељско-туристичке школе, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1998.
5. Алексић Б., Богдановић М., Станковић Б., Руски језик за IV разред економске и угоститељско – туристичке школе, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1996.
6. Алексић Б., Богдановић М., Станковић Б., Руски језик за III разред економске и угоститељско-туристичке школе, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2003.
7. Пипер П., Раичевић В., Тарасјев А., Руски језик за IV разред гимназије и угоститељско – туристичке школе, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2001.
8. Богдановић М., Наумовић Г., Руски језик (стручни текстови за I и II разред угоститељско – туристичке школе, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1995.
9. Даутовић М., Руски за свакога/Русский язык для каждого, Школска књига, Загреб, 1970.
10. Николић В., Станојевић Р., Руски пословни језик, Савремена администрација, Београд, 1978.
11. Станојевић Р., Николић В., Маројевић М., Руски језик у угоститељству и туризму, Виша економска школа у Београду, Београд, 1979.
12. Милинковић Љ., Руски језик за економисте са пословном кореспонденцијом, Савремена администрација, Београд, 1995.
13. Маројевић М., Руски пословни језик, “Сербский лексикограф“, Београд, 1996.
14. Алексић Б., Руски језик за економисте, Економски факултет, Београд, 1997.
15. Раичевић В., Руски језик за пословне људе у области спољне трговине и туризма (пословна и свакодневна комуникација), Institute of economic diplomacy, Београд, 2005.
16. Михајловић Ј., Руски језик за факултете и високе школе економско-туристичко-угоститељског смера (почетни ниво учења – интензивни курс). Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2007.
17. Михајловић Ј., Руски језик за факултете и високе школе економско-туристичко-угоститељског смера (завршни ниво учења), Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2009.
18. Трушина Л.Б., Волкова Т.Г., Глива Н.Б., Кузнецов А.Л., Кузьмина О.В., Лайкова М.И., Никифорова Е.П., Орлова Е.М., Трентьева К.В., Русский – Экзамен – Туризм. РЭТ – 2: Учебный комплекс по русскому языку как иностранному в сфере международного туристского бизнеса. „Издательство ИКАР“, Москва, 2006.
19. Акишина А.А., Формановская Н.И., Русский речевого этикет. „Русский язык“, Москва, (више издања).

20. Акишина А.А., Формановская Н.И., Этикет русского письма. „Русский язык“, Москва, 1981. (више издања).
21. Формановская Н.И., Русский речевой этикет: нормативный социокультурный контекст. „Русский язык“, Москва, 2002.
22. Старовойтова И.А., Русский язык как иностранный, ваше мнение, учебное пособие по разговорной практике. Издательство „Флинта; Издательство „Наука“, Москва, 2006.
23. Богданова Г.Н., Русский язык. – интенсивно. – СПб., 1992.
24. Высотская Н.А., Дубинская Е.В., Иванова Э.И., Кохтарева Н.Я., Пособие по обучению аудированию (для подготовительных факультетов вузов СССР): Приложение к «Старту-2», - М., 1982.
25. Журавлева Л.С., Шипицо Л.В., Нахабина М.М., Протасова Т.Н., Галеева М.М., Практический курс русского языка: учебник для начинающих, - М., 1993.
26. Капитонова Т.И., Баранова И.И., Городецкая Е.В. и др, Живём и учимся в России: Учебный комплекс для иностранных учащихся, - СПб., 2003.
27. Московкин Л.В., Сильвина Л.В., Русский язык: Учебник для иностранных студентов подготовительных факультетов, - 3-е изд. – СПб., 2004.
28. Олесинова М.М., Сивенко Л.С., Шевелев Н.Б., Пособие по обучению письму: Приложение к «Старту-1» и «Старту-2», Книга для учащихся, - М., 1983 (Олесинова, Сивенко, Шевелев, 1983а).
29. Олесинова М.М., Сивенко Л.С., Шевелев Н.Б., Пособие по обучению письму: Приложение к «Старту-1» и «Старту-2», Материалы для работы со слуха, М., 1983 (Олесинова, Сивенко, Шевелев, 1983б).
30. Протасова Т.Н., Нахабина Н.Н., Соболева Н.И., Старт-2, Учебник русского языка для подготовительных факультетов вузов СССР: Элементарный курс, Книга для студента, - М., 1981.

б)

31. Березовая Л.Г., Берлякова Н.П., История русской культуры, учебник для вузов, Владос, М., 2002.
32. Бессолицын, А.Д. Кузьмичев, Экономическая история России, учебное пособие, Москва: ГУ ВШЭ, 2005.
33. Новицкий А.П., Никольский В.А., История русского искусства, Москва: Эксмо, 2007.
34. Ременцов А.Н., Кузнецов А.Л., Савельев Ю.Е., Дмитрова И.И., Из истории России XX века, учебное пособие для иностранцев, изучающих русский язык, Русский язык/курсы, М., 2004.
35. Шарков Ф.И., Коммуникология: социология массовой коммуникации: учебное пособие, Дашков и К, 2010.

II ГРАМАТИКЕ И РЕЧНИЦИ

36. Маројевић Р., Граматика руског језика, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1998.
37. Мароевич, Р., Русская грамматика, том I и том II «Филологический факультет Белградского университета», Москва-Белград 2001.
38. Шелякин М.А., Справочник по русской грамматике, издательство «Русский язык», Москва, 2003.
39. Богдановић М., Руско-српскохрватски и српскохрватско-руски економски речник, «Савремена администрација», Београд, 1984.

40. Даль В., Толковый словарь в четырёх томах, «Русский язык», Москва, I том и II том 1989, III том 1990, IV том 1991.
41. Јовановић М., Пословни речник: руско-српски, српско-руски, «Грађевинска књига», Београд, 2004.
42. Кораћ Т., Менац А., Поповић М., Скљаров М., Вентурин Р., Волос Р., Руско хрватски или српски фразеолошки речник у два тома, у редакцији Менац А., ИРО „Школска књига“, Загреб, I том 1979, II том 1980.
43. Маројевић Р., Маројевић М., Можалева В.О., Основни руско-српскохрватски речник, Москва: Руски језик/Београд: Просвета, 1985.
44. Ожегов С.И., Словарь русского языка, издательство «Советская энциклопедия», Москва, 1968.
45. Poljanec R.F., Madatova S.M., Rusko-hrvatski rječnik, “Školska knjiga”, Zagreb, 1973.
46. Русско-сербскохрватский словарь/Под ред. Б. Станковича, «Русский язык», Москва – «Матица српска», Нови Сад, 1988.

IV ДРУГИ НОРМАТИВНИ ДОКУМЕНТИ (ГОССТАНДАРТ, 1999; 2000. ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ПРОГРАММА, 2001):

1. Государственный образовательный стандарт по русскому языку как иностранному. Первый уровень. Общее владение / Н.П. Андриюшина, Г.А. Битехтина, А.С. Иванова и др. – СПб., 1999. (Госстандарт, 1999);
2. Государственный образовательный стандарт по русскому языку как иностранному. Первый уровень. Второй уровень. Профессиональные модули / Н.П. Андриюшина, Т.Е. Владимирова, Л.П. Клобукова и др. – СПб., 2000. (Госстандарт, 2000);
3. Образовательная программа по русскому языку как иностранному. Предвузовское обучение. Элементарный уровень. Базовый уровень. Первый сертификационный уровень / З.И. Есина, А.С. Иванова, Н.И. Соболева и др. – М., 2001. (Образовательная программа, 2001).

V УЧЕБНЫЕ ВИДЕОФИЛЬМЫ И КОМПЬЮТЕРНЫЕ ПРОГРАММЫ.

1. Богомоллов А.Н., Новости из России: Мультимедийный курс. – М., 2003: http://www.cie.ru/?id=dist_learn.
2. Владимирова Т.Е., Иванова В.Л., Нахабина М.М., Степаненко В.А., Русский с самого начала: Компьютерный мультимедиакурс. – М., 1998.
3. Вайсянен Т., Тюрина Ю., Частных В., Русский клуб: Мультимедийный курс. – М., 1998.
4. Мелех Н.Т., Капитонова Т.И., Юдин С.Ф., Русские падежи: Обучающая компьютерная программа. – СПб., 1994.
5. Приручник за компјутерска граматичка вежбања – Российский университет дружбы народов – <http://www.webmetod.narod.ru/distans.htm>.
6. „Russian for Everybody“//ПУДН, www.Linguarus.com.
7. Sajt www.gramota.ru.

БИБЛИОГРАФИЈА ПРЕЛИМИНАРНИХ ИСТРАЖИВАЊА:

1. Бугарски Р., Језици, Нови Сад, Матица српска, 2005.
2. Бугарски Р., Језик у друштву, Београд, Чигоја штампа XX век, 1996.
3. Сапир Е., Језик и средина. Језик и друштво, 1974
4. Бугарски Р., Ка јединству лингвистике, Београд, Чигоја штампа XX век, 1997.
5. Бакић О., Николић М., Бакић М., Основе туризма са основама угоститељства, Чигоја, Београд, 1999.
6. Шушњић Ђ., Символи, Заборављена значења, Чигоја штампа, Београд, 1997.
7. Сапир Е., Језик, Дневник, Нови Сад, 1992.
8. Бугарски Р., Увод у општу лингвистику, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд; Завод за издавање уџбеника, Нови Сад, 1996.
9. Михајловић Јелена, “Теоријски оквири актуелизације наставе руског језика на вишим школама и факултетима туристичког смера”, Славистика VII, Београд 2003.
10. Михајловић Ј., Језик и туризам у контексту друштвених прилика, Славистика, књ. XI, Београд, 2007.
11. Кончаревић К., Структура и садржај уџбеника руског језика за основну школу; докторска дисертација I, Универзитет у Београду Филолшки факултет, Београд, 1997.
12. Бугарски Р., Лингвистика у примени, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд 1996.
13. Радошевић Н., Функција школског уџбеника у светлости савремене науке. Уџбеник руског језика. „Научна књига“, Београд, 1970.
14. Пољак В., Дидактика, Школска књига, Загреб, 1988.
15. Јапунџић-Стојковић Д., Научно-стручна заснованост уџбеника; Прилог теорији уџбеника, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1984.
16. Hymes D., On communicative competence. Pride, J.B. Holmes, J., Sociolinguistics, Hamondsworth, Penguin, 1972.
17. Димитријевић, Н., Савремени правци методике наставе страних језика и концепција уџбеника; Уџбеник као предмет научних истраживања, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1982.
18. Бакић О., Љубојевић, Ч, Живковић А., Менаџмент услуга у савременој економији, Универзитет у Београду, Економски факултет, Београд, 1998.
19. Николић М., Пижурица С., Функционалност језичких и стилских поступака у уџбеницима; Уџбеник као предмет научних истраживања, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1973.
20. Јакобсон Р., Лингвистика и поетика, Нолит, Београд, 1966.
21. Леонтьев А.А., Некоторые проблемы обучения русскому языку как иностранному, М., 1970.
22. Власова Н.С., Алексеева Н.Н., Барабанова Н.Р. и др., Практическая методика преподавания русского языка на начальном этапе. – М., 1990.
23. Глухов Б.А., Шукин А.Н., Термины методики преподавания русского языка как иностранного. – М., 1993.

24. Капитонова Т.И., Пути совершенствования преемственности в обучении русскому языку иностранных учащихся на подготовительных и основных факультетах вузов РСФСР. – Л., 1985.

25. Максимов В.И., Системный подход к решению задач преемственности и перспективности в обучении и воспитании иностранных студентов// Проблемы преемственности в обучении русскому языку иностранных учащихся на подготовительных и основных факультетах вузов РСФСР. – Л., 1985.

26. Кутузова Г.И., Левина В.И., Перфилова И.Л., Пути реализации принципа межпредметной координации при обучении иностранных студентов на этапе довузовской подготовки//Проблемы подготовки национальных кадров для зарубежных стран: Тезисы докладов межд. научно-практ.конф. – СПб., 1995.

27. Капитонова Т.И., Кутузова Г.И., Стародуб В.В., Методические рекомендации по обучению иностранных студентов общеобразовательным дисциплинам на русском языке (этап предвузовской подготовки). – СПб., Изд-во СПбГУ, 1996.

28. Максимов В.И., Системный подход к решению задач преемственности и перспективности в обучении и воспитании иностранных студентов. Проблемы преемственности в обучении русскому языку иностранных учащихся на подготовительных и основных факультетах вузов РСФСР. – Л., 1985.

29. Вагнер В.Н., Методика преподавания русского языка англоговорящим и франкоговорящим: Фонетика. Графика. Части речи. – М., 1995.

30. Раичевић В., Општа методика наставе словенских језика у инословенској средини, Завод за уџбенике, Београд, 2007.

31. Щукин А.Н., Методика преподавания русского языка как иностранного. – М., 2003.

32. Сурыгин А.И., Основы теории обучения на неродном для учащихся языке. – СПб., 2000.

33. Костомаров В.Г., Митрофанова О.Д., Методическое руководство для преподавателей русского языка иностранцам. – М., 1973.

34. Капитонова Т.И., Щукин А.Н., Современные методы обучения русскому языку иностранцев. - М., 1979; 2-е изд. – М., 1987.

35. Щукин А.Н., Методика преподавания русского языка как иностранного. – М., 2003.

36. Иевлева З.Н., Методика преподавания грамматики в практическом курсе русского языка для иностранцев. - М., 1981.

37. Захава – Некрасова Е.Б., Роль и место грамматики в процессе обучения русскому языку на начальном этапе// Русский язык и методика его преподавания, - М., 1973.

38. Аркадьева О.М., Употребление падежей в речи. – М., 1975.

39. Миролюбов А.А., Сосенко Э.Ю. (ред.) Вопросы обучения русскому языку на начальном этапе. - М., 1976.

40. Зиновьева М.Д., Развитие речи и культура. Из опыта обучения русскому языку как иностранному на подготовительных факультетах вузов СССР: Учебное пособие. – М., 1991.